

СТАНОВИЩЕ

на експерти и неправителствени организации, обединили своята позиция относно проекта за Енергийна стратегия на Р България, представена официално на 23.06.2010 г.

гр. София 19/07/2010 г.

В началото на 2009 г., независими енергийни експерти и широк кръг от неправителствени организации (НПО) организираха национална конференция „Енергийна стратегия на Р България – анализи и препоръки“. Вече повече от една година те продължават да участват в различни инициативи, които имат отношение към новата Енергийна стратегия на страната. Въвличайки и нови участници, през последните месеци тези инициативи продължиха своето логично развитие. Ние приветстваме положителната промяна в работата на правителството на ПП „ГЕРБ“ за включване на обществеността в процеса на финализиране на стратегията. Трябва да се отбележи и видимата промяна в посоката на развитие на енергийните политики, целящи в голяма степен покриване на европейските приоритети за реагиране на промените в климата, развитието на възобновяеми енергийни източници (ВЕИ), повишаване на енергийната ефективност, диверсификацията на енергоносителите и др.

В духа на предприетите от правителството на ПП „ГЕРБ“ стъпки за включването на експерти и заинтересовани участници в процеса на управление на различните институции, настояваме да бъдат създадени работещи механизми за включването на представители на неправителствените организации. Включването на представители от НПО ще повиши качеството на основните стратегически документи и закони, като например новата Енергийна стратегия, Закона за алтернативните и възобновяемите енергийни източници, Национален план за ВЕИ, биогоривата, мерките за енергийна ефективност. По този начин ще се осигури и хармонизирането им с най-добрите практики от ЕС и ще се минимизира възможността за стартиране на нови наказателни процедури към България от страна на Европейската комисия по различни теми и сфери.

В тази връзка настояваме в Енергийната стратегия на Р България до 2020 г. (проект от м. юни 2010 г.), която е основополагащ документ за националната енергийна политика, да бъдат взети в предвид нашите предложения, които отчитат последните научно-технически достижения, тенденциите и динамиката на глобалната икономика, защитават националните интереси и особеностите на състоянието на отрасъла в момента, а също така са и съизмерими с основните насоки на Европейския съюз и тенденциите в тази област, а именно прехода към нисковъглеродна икономика.

На първо място смятаме, че в проекта за нова Енергийна стратегия има твърде много приоритети (самото понятие е посочено над 27 пъти по различни важни въпроси). Именно за това ние считаме за необходимо следните основни акценти да бъдат доразвити и конкретизирани в стратегията като водещи за България в областта на енергетиката за периода до 2020 г.:

Приоритет 1:

Ясна държавна политика и визия за дългосрочно устойчиво развитие на България в следващите няколко десетилетия като основа на енергийната стратегия:

България се нуждае от поставяне на конкретни цели за устойчиво развитие в по-дългосрочен план, каквито през последните две десетилетия не бяха ясно поставени от нито едно правителство. При изготвянето на такива стратегии трябва да се предвиждат периоди на ревизиране спрямо реално постигнатите цели на определени периоди от време. Необходимо е да се подложат на анализ и алтернативни предложения, които използват еднаква информационна база и имат ясно формулирани краен брой цели, като от тях се избере предложението, което най-пълно отговаря на избрани критерии.

Енергийната стратегия и алтернативните предложения е необходимо да бъдат придружени от:

- √ анализ за макроикономическото въздействие на стратегията
- √ социална оценка
- √ анализ на разходите и ползите

В текста на проекта за Енергийна стратегия не е посочено ясно кои са целите в съответните приоритетни области, следователно не е конкретизирано как ще се постигнат те, какви са индикаторите за измерване и степента на развитие и постигане. Необходимо е по-целенасочена политика на локално ниво, там където реално ще се изпълняват посочените/предприетите мерки за промяна на енергетиката.

Проектът за Енергийна стратегия не е достатъчно съобразен с динамиката на развитие - социално, икономическо, технологично, както и с ускоряващите се промени в климата в глобални и по-малки мащаби.

Енергийната стратегия трябва да предвижда ясни механизми за използването на обществените средства в енергетиката, включително и външното финансиране. Изключително важно е да се предвидят начините за финансова подкрепа на научните, научно-приложните и инвестиционните предложения. В същото време трябва ясно да се укаже, че с обществени средства не могат да се финансират или индиректно да се подкрепят проекти на основата на изкопаемите горива, ядрената енергетика и големите хидроенергийни комплекси.

Представеният проект за Енергийна стратегия отразява досегашната политика и подход в сферата на енергийна ефективност и ВЕИ в България, който е строго централизиран и не допуска участие на всички заинтересувани лица за формиране на законодателството и определяне на националните индикативни цели. Подходът „отдолу-нагоре” за определяне на пресечната точка на европейските и национални политики и политиките на местно ниво отново не е дефиниран като инструмент за постигане на целите „20-20-20“, които в крайна сметка трябва да се постигнат от местните общности. Проектът трябва да даде възможности за подкрепа на децентрализирани, енергоефективни решения в битя, обществените услуги, индустрията, транспорта, земеделието и т.н., включително стимулирането на енергийно независими общности.

Стратегията трябва да се базира на дейности за планиране и подпомагане на местно равнище, т.е. да се използва децентрализиран подход, като се предвиждат конкретни измерими мерки и финансиране за подпомагане развитието на регионални и местни планове на бизнеса за енергийна ефективност и независимост.

Приоритет 2:

Осигуряване на преход към нисковъглеродна икономика за реализиране на политиките за промените в климата и намаляване на антропогенното въздействие върху околната среда

2.1. Развитие на нисковъглеродна икономика:

Според новата Енергийна стратегия, България залага на ядрени и газови централи, за да осъществи прехода от енергоемка индустрия и високоинтензивно производство към нисковъглеродна икономика. Българската икономика се нуждае от много бързо намаляване консумацията на първични и вторични енергийни носители и ограничаване на зависимостта от внос, за да може да достигне средните нива конкурентоспособност на ЕС. В противен случай икономиката на страната е обречена на продължаващо западане и загуба на пазари.

Мнозинството от представителите на българския бизнес (например Българска стопанска камара) споделят разбирането, че ръст на икономиката неминуемо е свързано с повишено отделяне на парникови газове. Това показва неразбиране на съвременните световни икономически тенденции. Политиците и бизнесът все още предпочитат да подкрепят икономиката на потреблението и изхвърлянето на емисии. Това мотивира тяхната гледна точка за необходимостта от изграждането на втора АЕЦ в България: аргументите им са, че това е предприятието, което ще дръпне българската икономика и бизнес напред, включително и по отношение на политиката за реагиране на промените в климата.

Нашата позиция е, че с необходимите средства за изграждане на втора АЕЦ България би могла да постигне такива нива на енергийна ефективност (ЕЕ) и да инсталира достатъчно съоръжения за използване на ВЕИ, така че да няма нужда от строителството на нови големи енергийни мощности. Например, с 3 милиарда евро револвиращ фонд, страната ни може да постигне в рамките на десетилетие намаляване на енергийния интензитет с 50%. ЕЕ и ВЕИ са единствените, които позволяват след изтичането на определен период от време (от 2 до 15 г. в зависимост от темпото на въвеждане на различните технологии и схеми) енергията да стане практически безплатна. Инвестициите в енергийна ефективност и ВЕИ ще допринесат дори повече за развитието на редица производства и услуги, както и за създаване на нови работни места в по-голям обем от която и да е АЕЦ, което е съществена разлика с варианта на тясно специализираната ядрена енергетика. Освен това изграждането на нова АЕЦ е свързано с много други проблеми – необходимост от затваряне и погребване на старите мощности, третиране и дългосрочно погребване на радиоактивните отпадъци, постоянни допълнителни инвестиции за повишаване на безопасността и пр. Единствено енергийната ефективност и ВЕИ могат да гарантират независимост от външни фактори, било те икономически, политически или геополитически. Нека не забравяме, че най-чистата и най-евтината енергия е спестената енергия.

Според проекта за Енергийна стратегия развитието на нисковъглеродна икономика в страната може да се постигне чрез производство на атомна енергия и нови, скъпоструващи и недобре изпитани технологии за отделяне и съхранение на въглеродния диоксид (CO₂). Едновременно като приоритети са посочени „подобреното използване на местните енергоресурси“, и в частност „изграждане на нови и/или заместващи мощности работещи на базата на местни въглища при задължително използване на съвременни високоефективни и нискоемисионни технологии с улавяне и съхранение на CO₂“, и чиста и ниско емисионна енергия. По много приоритетни подтеми казаното в стратегията си противоречи и е в противоречие с текущата политика.

В Стратегията е посочено, че „ядрената енергия и природния газ представляват подходящи ресурси за прехода към нисковъглеродна енергетика и икономика“. По-вярно е да се каже, че те биха могли да се използват за прехода към нисковъглеродна икономика, ако не съществуват никакви други алтернативи или вече са изградени като мощности.

Нашето мнение за предлаганото в Стратегията използване на технологии за добив на „шистов газ“ е, че те не са с доказан икономически ефект и крият рискове от увреждане на околната среда.

Сериозен пропуск в Стратегията е, че освен търговията с емисии, липсват други конкретни мерки за стимулиране на иновациите и модернизиране на инсталациите извън индустриалния сектор. Например, не са предвидени мерки, насочени към редица важни сектори на икономиката като транспорта и леката промишленост.

2.2. Политики по изменението на климата

В новата енергийна стратегия не е поставена конкретна национална цел по отношение справяне с климатичните промени, а само е упоменато, че България ще следва европейските политики в тази област. Не става ясно какво ще е необходимо като действия, ако индикативните цели за намаляване на емисиите парникови газове се повишат от 20 на 30%. Цел на стратегията е да има солидарно участие на България за постигане на амбициозната глобална цел за ограничаване повишението на температурата до два градуса до 2050 г. В този случай стратегията ще осигури условия за стимулиране на научни изследвания и обмен на данни, свързани с промените в климата, както и предприемане на смекчаващи и адаптационни мерки за действие срещу климатичните промени – чрез проекти на регионално и местно ниво.

Последното неотменимо изисква успоредно развитие на пълноценен национален план за изменение на климата и неговата част за смекчаване на ефекта и адаптиране към климатичните промени на всички сектори: селско и горско стопанство, опазване на природни екосистеми, води и почви. В стратегията трябва да се включи и частта “Обществено информиране” в синхрон на чл. 6 от РКООНИК.

2.3. Въздействие върху околната среда

Проекта за енергийна стратегия не отчита достатъчно европейските политики в областта на опазване на биологичното разнообразие, и по-специално на общоевропейската цел за спиране загубата на биологично разнообразие в държавите членки до 2010 г., която към момента се включва към стратегията ЕС до 2020 г. Смятаме, че поради предпоставките за създаването на нови трудно разрешими екологични проблеми, касаещи отделянето на устойчиви органични замърсители (УОЗ), енергията произвеждана от изгаряне на битови отпадъци не бива да бъде третирана приоритетно като ВЕИ от българското законодателство и това трябва да бъде уточнено с енергийната стратегия. Развитието на енергетиката, включително и на ВЕИ да не влиза в конфликт с опазването на биоразнообразието, в съответствие с директивата за птиците 79/409 ЕИО, директивата за местообитанията 92/43 ЕЕС и рамковата директива за водите.

Приоритет 3:

Значително повишаване на енергийна ефективност във всички сфери на икономиката и обществения живот

В предложения краткосрочен план на Стратегията би трябвало да се заложат мерки за повишаване на енергийната ефективност с кратки срокове и конкретни стъпки, което би могло да е за сметка на търсене на инвестиции в нови енергийни мощности от АЕЦ, ТЕЦ използващи местни въглища и екологично неефективните големи хидроенергийни комплекси. За тези тежки проекти липсва конкретика и прозрачност относно осигуряването на финансиране, а също така не е ясно къде и как ще се реализира произведената от тях електрическа енергия. Този подход в инвестирането е особено критичен в условия на финансова криза. Стратегическият документ би могъл да даде насоки за разработване на конкретни енергоефективни мерки, свързани със специфичните климатични особености на отделните райони. Също така и за премахване на административните пречки за изграждане на енергийно независими къщи. Специално внимание в стратегията трябва да се обърне на проблема за намаляване на загубите при преноса и разпределение на електроенергия.

По отношение на основните сегменти на ЕЕ, нашите виждания са:

3.1. Сграден фонд

Енергийната стратегия не отразява подготвената нова директива за енергийните характеристики на сградите, която си поставя за цел новите обществени и частни сгради да имат близко до нулевото енергопотребление след 2020. За постигане на това изискване, както и подобряване на енергийните характеристики за съществуващи сгради, държавата е необходимо да предприеме редица мерки за популяризиране и по-широко използване на термопомпи и ВЕИ в сградния сектор.

3.2. Транспорт

За повишаване на енергоефективността на Българската икономика и намаляване на вредното влияние от транспорта е необходимо: развитието на интермодалната контейнерна система за транспортни връзки по сушата; приоритетно развитие на железопътния транспорт и неговото модернизиране и интегриране в плановете за развитие на градските агломерации; въвеждане на задължителното ползване на малолитражни, нискоемисионни, електро или хибридни автомобили в държавните и общински институции; стартиране задължително внедряване на ВЕИ инсталации в инвестиционни проекти на държавните и общински административни сгради и комплекси, целящи значително намаляване на разходите на институциите; повишаване на информираността на местното население, използвайки добрите примери и практики.

3.3. Индустрия

Неудовлетворителния резултат от преговорите за климата на срещата в Копенхаген през 2009 г., свидетелства за липса на съизмеримост в отношението от страна на индустриалните страни към спешността, с която е необходимо да се търсят решения. Пролича упорито придържане към остарялото икономическо мислене, основано на илюзията за възможността икономиката и консумацията да растат до безкрайност. Липсва сериозен стремеж към мерки за насърчаване на устойчива икономика и енергийна ефективност. И без друго слабите обещания на развитите страни са основани не на реално намаляване на емисиите в рамките на техните собствени територии, а на съмнителни и твърде манипулируеми пазарни механизми, които не водят до реално намаляване на емисиите

Приоритет 4

Оптимално използване на възобновяеми енергийни източници (ВЕИ)

В настоящият проект за Енергийна стратегия на България до 2020 г. е силно занижен потенциалът за развитие на ВЕИ, а слънчевата енергия, енергията от биогаз и усвояването на потенциала от геотермална енергия са подценени приоритети за развитие. Като цяло стратегията е изключително насочена към природния газ и ядрената енергия, като целите, свързани с възобновяемите източници са по-скоро пожелателни или с акцент върху мащабни хидро-енергийни проекти.

Нашата позиция е, че следва да се насърчи използването на ВЕИ от малки независими производители и общини. С развитието на мрежата за производство и дистрибуция на електрическа енергия трябва да се предвидят административни и технически възможности за оптимално диверсифициране на използваните ВЕИ от предимно малки мощности, изграждането на универсална комуникационна система между подстанциите с отворен код на комуникация и обмен в реално време и пр. Вместо това, в документа се акцентира основно върху „максимално използване на водите” на реките Места и Арда и за „пренасочване” на тези води.

Оборудването на електроразпределителната мрежа с модерна система за комуникация и автоматизация е предпоставка за „отключването” на пазара на електропроизводство за малки производствени мощности. За енергийната сигурност на Република България е необходимо и стимулиране развитието на иновативна индустрия за производство на ВЕИ. Добре е да се отдели по-сериозно внимание на европейската електропреносна мрежа и връзката ѝ с използване на

такива мощности в различни части на ЕС, както и извън ЕС. www.roadmap2050.eu

В Стратегията трябва да се предвидят данъчни облекчения за малки и средни предприятия, които освен това ще разкрият работни места за производство и внедряване на тези решения. Финансирането на проучвания и бързото внедряване на ВЕИ на местно и битово равнище ще привлече и инвестиции от най-динамично развиващият се сектор на световната икономика.

В проекта за Енергийна стратегия е посочено, че „възобновяемите енергийни източници ще бъдат приоритет на националната енергийна политика“, но в същото време те не се оценяват като въздействие и цени. Извън системата на преференциално ценообразуване, други механизми за насърчаване на развитието на ВЕИ на практика не се предвиждат, а оползотворяването им за производство на енергия за топлинни и охладителни нужди не се подкрепя. В тази насока в най-скоро време са необходими съответни решения и практически действия, като се използват максимално възможностите за финансиране от оперативните програми, и от др. финансови източници.

Определянето на цел за газификация в България трябва да се конкретизира и усилията и подкрепата на държавата в тази област следва да бъдат насочени към местата, където това е ефективно - големите градове, индустриални предприятия и по-големи и компактни населени места. В останалата част на страната подкрепата на държавата трябва да се насочи към ефективното оползотворяване на наличните на местно ниво възобновяеми енергийни източници – биомаса, слънчева енергия, вятър и други.

Енергийната стратегията е необходимо да осигури и институционална подкрепа за създаването на опростен режим на индивидуалните, несвързани с енергопреносната мрежа, малки производствени мощности от ВЕИ.

В стратегията трябва да бъде предвидено всички държавни и общински инвестиции да бъдат проектирани и изградени следвайки най-ефективните технологии спрямо местния потенциал за ВЕИ и ЕЕ, което ще послужи за катализатор за малкия бизнес и ще доведе до създаване нови работни места.

Необходимо е изработването на матрица от индикатори за измерване и оценка на влиянието от реализирането на стратегията, както на национално така и на местно ниво. Тези индикатори е необходимо да бъдат съобразени с даденостите и географската специфика и биха могли да включват наблюдението на следните параметри:

- Разходи за енергийна ефективност и възобновяеми енергийни източници, като процент от БВП;-
- Разходи за енергийна ефективност и възобновяеми енергийни източници на глава от населението;
- Процент намалени емисии на парникови газове (приравнени към CO₂ еквивалент) на глава от населението от използването на ВЕИ;
- Съотношение на внесени и изразходвани въглеродни (фосилни) горива към изнесена продукция.

Приоритет 5:

Иновационен подход към решаване на проблемите за развитието на страната. Образование, информираност и въвличане на обществеността в тези процеси

Стратегията трябва да предвижда ясни механизми за ефективното използване на обществените средства за иновативно развитие на енергетиката и енергийната ефективност, включително и външно финансиране. Динамиката в развитието на технологиите в областта на ЕЕ и ВЕИ налага приоритетно да се предвидят начини за финансиране на научно-приложни и инвестиционни проекти. В тези области все още не съществуват пазарно доминиращи продукти и това може да се

използва за технологичен и пазарен пробив.

Потенциалът е огромен, предвид голям брой фактори: наличие и достъп до все по-ограничени и скъпи природни ресурси, все по-често съпътствани от политически и монополни предизвикателства; увеличаващи се заплахи за околната среда; постоянно повишаване на енергопотреблението в глобален мащаб; непрекъснатото увеличаване на научноизследователските проекти и стартиращи предприятия в областта на ВЕИ, финансирани щедро, както от държавни, така и от частни институции.

България има шанс поради наличието на научноизследователски човешки ресурс, който трябва да бъде подкрепен финансово и чрез изграждане на съответната научноизследователска и внедрителска инфраструктура до съответната пазарна реализация. Вече съществуват успешни държавни ходове на редица страни, които могат да бъдат внимателно анализирани и след детайлен преглед на специфичните ни условия в момента, може да се набележат конкретни пътища за постигане на пазарен успех в сферата на ВЕИ и ЕЕ. Като страничен ефект от приемането на подобна политика може да се приеме повишаването качеството на образованието, поради увеличено търсене на висококвалифицирани и високоплатени специалисти за научноизследователска и развойна дейност, които в момента „изтичат“ в чужбина.

Освен това, високотехнологичното производство ще доведе до повишаване доходите на заетите в този отрасъл, както и на съответните приходи в националния бюджет. Осигуряването на високодоходна и екологично чиста заетост е най-ефективният метод за популяризиране на ВЕИ и ЕЕ сред всички кръгове от населението.

Следните юридически и физически лица подкрепят становището:

Андрей Ковачев, СДП Балкани

Андрей Ралев, СДП Балкани

Антоанета Йотова, експерт по политики за реагиране на промените в климата

Борислав Димитров Сандов - Фондация за околна среда и земеделие

Венелина Величкова, Българска фотоволтаична асоциация

Георги Гушлеков, Европейски форум на експертите

Георги Николов – Асоциация на пасивни сгради България

Георги Стефанов, WWF - България

Деница Петрова, Институт за зелена политика

Димитър Иванов, БлуЛинк Информационна мрежа

Добромир Добринов, Зелени Балкани

Драгомир Захариев, СКОПС – ЛТУ / студентски клуб за опазване на природната среда/

Елена Михайлова, експерт промени в климата

Здравко Георгиев, енергийна агенция СОФЕНА

Илиян Илиев, Обществен Център за Околна Среда и Устойчиво Развитие - ОЦОСУР Варна

Инж. Димитър Бучков, Член на Национален комитет към СЕС (WEC) и консултант към комисията по енергетика в Народното събрание

Кристина Боянова, Кампания Да спасим Иракли

Младен Граматиков, Българско дружество за защита на птиците

Найден Чакъров, СДП Балкани

Наталия Димитрова, ПРООН

Николай Газдов, Българска фотоволтаична асоциация

Петко Ковачев, Институт за зелена политика

Петя Иванова, Център за образование, култура и екология 21

Проф. Др. Мария Златева, Интереко21

Ради Радев, Сдружение Екофорум
Росен Василев, Българска фондация Биоразнообразие
Стоян Фълджийски, Фондация ТАЙМ Екопроекти
Тодор Славов, ЕС За Земята
Тодор Тодоров, ЕС За Земята
Коалиция за да остане природа в България
Коалиция за климата – България
Националната коалиция „АЕЦ БелеНЕ!